अभ्यासप्रश्नपत्रम् – 2025-26

कक्षा – एकादशी

संस्कृतम् (केन्द्रिकम्) (कोडसं.-322)

समयः – होरात्रयम् **सम्पूर्णाङ्काः – 80**

अस्य प्रश्नपत्रस्य भागपञ्चकं अस्ति -

'क' भागः अपठित - अवबोधनम् - 10 अङ्काः

'ख' भाग: रचनात्मक कार्यम् - 15 अङ्काः

'ग' भागः अनुप्रयुक्त - व्याकरणम् - 20 अङ्काः

'घ' भागः - 35 अङ्काः

(i) पठितावबोधनम्(25 अङ्काः)

(ii) संस्कृत-साहित्येतिहासस्य सामान्यः परिचयः (10 अङ्काः)

सामान्यनिर्देशाः -

- उत्तरलेखनात् पूर्वं प्रश्नस्य क्रमाङ्कः अवश्यं लेखनीयः।
- प्रश्नसङ्ख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।
- सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लेखनीयानि।
- प्रश्नानां निर्देशाः ध्यानेन पठनीयाः।

'क' भागः - अपठित-अवबोधनम्

1.	**अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्त-प्रश्नानामुत्तराणि संस्कृतेन लिखत –** जीवने सफलताया: आधार: पुरुषार्थ: एव। अस्य अभावेन नर: सुखसमृद्धिम् आप्तुम् असमर्थ: भवति यश: च न प्राप्नोति। यदा यदा नर: पुरुषार्थम् अचिनोत् तदा तदा तेन सफलता प्राप्ता।पुरुषार्थिन: एव संसारे विलक्षणप्रतिभाम् अर्जितवन्त:। देशसेवया, समाजसेवया शिक्षाप्रसारेण च पुरुषार्थिभि: उल्लेखनीयानि कार्याणि कृतानि। अस्माकम् इतिहासे तेषां गौरवगानं विद्यते।आपत्काले येषां मनांसि विचलितानि न भवन्ति, ते एव जीवने सफलतां प्राप्नुवन्ति। पुरुषार्थिनां कृते तु पुरुषार्थ: एव उपासना अस्ति।य: जन: स्वजीवने सफलतां प्राप्तुम् इच्छति, स: पुरुषार्थम् अवश्यमेव कुर्यात्।पुरुषार्थस्य अभावे जन: सफलतां प्राप्तुं न शक्नोति।	10
	(अ) एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (i) जीवने सफलताया: आधार: क:? (ii) केषां कृते पुरुषार्थ: उपासना अस्ति।? (iii) के संसारे विलक्षणप्रतिभाम् अर्जितवन्त:?	1×2=2
	(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत–(केवलं प्रश्नद्वयम्) (i) येषां मनांसि आपत्काले विचलितानि न भवन्ति, ते किं कुर्वन्ति ? (ii) जन: कस्य अभावे सफलतां प्राप्तुं न शक्नोति? (iii) क: जन: पुरुषार्थम् अवश्यमेव कुर्यात् ?	2×2=4
	(इ) अस्य अनुच्छेदस्य समुचितं शीर्षकं लिखत।	1×1=1
	(ई) यथानिर्देशम् उत्तरत- (i) **"अस्माकम् इतिहासे तेषां गौरवगानं विद्यते"** अत्र क्रियापदं किम्? (क) अस्माकं (ख) तेषां (ग) विद्यते (घ) गौरवगानं (ii)**"अपयश:"**इति पदस्य विलोमपदं गद्यांशे किं प्रयुक्तम्? (क) असमर्थ: (ख) सफलता (ग) गौरवगानं (घ) यश:	1×3=3

	(iii) **“उल्लेखनीयानि”**इत्यस्य पदस्य किं विशेष्यमत्र प्रयुक्तम्? (क) कार्याणि (ख)कृतानि (ग) विचलितानि (घ) प्राप्नुवन्ति	
	‘ख’ भागः - रचनात्मक-कार्यम्	
2.	भवान् दिनेश: मुम्बईनगरे निवसति। परीक्षायां सफलतायै वर्धापनं दातुं स्वमित्रम् अर्जुनं प्रति लिखिते अस्मिन् पत्रे उचितपदैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा उत्तरपुस्तिकायां पत्रं पुन: लिखत। (i).............. दिनाङ्क: प्रियमित्रं (ii)--------- सप्रेम नमस्ते। अत्र कुशलं तत्रास्तु ।अद्यैव दशमकक्षाया:(iii)---------केन्द्रीय-माध्यमिक-शिक्षाबोर्डद्वारा समुद्घोषित:। मया ‘इण्टरनेट’ इति माध्यमेन तव परीक्षापरिणाम: (iv)---------- ।अस्यां परीक्षायां त्वं पञ्चनवति: प्रतिशतम्(v)---------- प्राप्य समुत्तीर्ण:।(vi)--------- तु शतमेव अङ्कान् लब्धवान् असि। योग्यतासूच्याम् अपि तव नाम दृष्ट्वा अहं हार्दिकं मोदम् अनुभवामि। (vii)----------- कठोर: परिश्रम: सफलो जात:। त्वया न केवलं (viii)-------- अपितु स्वकुटुम्बस्य अपि यश: वर्धितम् । अहम् एतस्यै उच्चसफलतायै तुभ्यं हार्दिकं(ix)---------यच्छामि। मातृ-पितृचरणयो: प्रणाम:। तव अभिन्नमित्रम्	½×10=5

(x)----------

मञ्जूषा

संस्कृते, मुम्बईतः, अङ्कान्, विदितः, आत्मनः, तव, अजयः, दिनेश!, परीक्षापरिणामः, वर्धापनं।

3. **अधः प्रदत्तं चित्रम् आधृत्य पञ्चविंशति-त्रिंशत् शब्दैः अनुच्छेदमेकं लिखत।सहायतार्थं मञ्जूषायां पदानि प्रदत्तानि सन्ति।-** **5**

मञ्जूषा- महिलाः, भित्तिः,रचयन्ति, उपरि, चित्राणि , तूलिका,अर्थोपार्जनम्,लोककला, सुन्दराणि,वर्णाः

अथवा

अधः प्रदत्तं विषयम् आधृत्य पञ्चविंशतितः त्रिंशत्परिमितैः शब्दैः अनुच्छेदमेकं लिखत। सहायतार्थं मञ्जूषायां पदानि प्रदत्तानि सन्ति।

<table>
<tr><td></td><td>

विषय: -अनुशासनस्य महत्त्वम्

मञ्जूषा-

आवश्यकम्,प्राप्यते, चरित्रनिर्माणम्,समयपालनम्, शिक्षयति,जीवने,सर्वस्मिन् क्षेत्रे, सफलता, नियमानां पालनम्, बाल्यावस्थायाम्

</td><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>4.</td><td>

मञ्जूषाप्रदत्त-पदसहायतया अधोलिखितां कथां पूरयत -

एकस्य कृषकस्य(i)----------पुत्रा: आसन्। ते चत्वारोऽपि भ्रातर: परस्परं (ii)-----------कुर्वन्ति स्म। तेषां चतुर्णां भ्रातृणां कलहं दृष्ट्वा स:(iii)----------दु:खी आसीत्। एकदा स: शुष्ककाष्ठानि एकत्रीकृत्य तानि(iv) -----------बद्ध्वा पुत्राणां समक्षम् अस्थापयत्। तान् पुत्रान् अवदत् च एतानि काष्ठानि त्रोटयन्तु। पुत्रेषु एक: अपि तानि(v) -----------समर्थ: न अभवत्। तदा स: पृथक्कृत्य पुत्राणां समक्षं पुन:(vi)----------। सर्वे पुत्रा: (vii)----------सर्वाणि काष्ठानि अत्रोटयन्। स:(viii)-----------अकथयत् – यदि एवमेव यूयमपि परस्परं मिलित्वा(ix) ---------- करिष्यन्ति,तर्हि कोऽपि युष्मान् हन्तुं समर्थ: न भविष्यति। यतोहि(x)----------शक्ति: कलौ युगे।

मञ्जषा-

जीवनयापनं,कृषक:,त्रोटयितुं, संघे, पुत्रान्, अस्थापयत्, चत्वार:, कलहं, रज्ज्वा, सरलतया

अथवा

अधोलिखित संवादे मञ्जूषायाः साहाय्येन रिक्तस्थानानि पूरयन्तु।

जयः - मित्र! ह्यः कुत्र आसीत्?

</td><td>½×10=5

1×5=5</td></tr>
</table>

रविः (i) --- |

जयः -प्रगतिमैदाने किमर्थं गतवान्?

रविः - (ii) ---|

जयः - विश्वपुस्तकमेलायाः आयोजने किं भवति ?

रविः -**(iii)** ---|

जयः - बहवः प्रकाशकाः किमर्थं पुस्तकानां प्रदर्शनीं कुर्वन्ति ?

रविः -**(iv)** ---|

जयः -शोभनम्, पुस्तकानां प्रदर्शन्यां जनाः पुस्तकानि द्रष्टुं क्रेतुं च आगच्छन्ति? पुस्तकमेलायाः आयोजनं कदा पर्यन्तं भविष्यति?

रविः - -**(v)** ---|

जयः - अहम् अपि नवम्बरमासस्य अष्टदशदिनांके पुस्तकमेलाया: अन्तिमे दिवसे गमिष्यामि |

मञ्जूषा

तत्र बहवः प्रकाशका: पुस्तकानां प्रदर्शनीं कुर्वन्ति **ह्यः अहं प्रगतिमैदाने आसम् ।** **प्रगतिमैदाने विश्वपुस्तकमेलाया: आयोजनम् अस्ति।** **अहम् नवम्बरमासस्य अष्टादशदिनांके पुस्तकमेलायाः अन्तिमे दिवसे तत्र गमिष्यामि।** **पुस्तकानां प्रदर्शन्यां जनाः पुस्तकानि द्रष्टुं क्रेतुं च आगच्छन्ति।**

'ग' भागः –अनुप्रयुक्तं व्याकरणम्

5.	**अधोलिखित-वाक्येषु रेखाङ्कितपदानां समुचितं सन्धिं सन्धिच्छेदं वा कुरुत –** I. **भृत्यास्ते** तात योजिताः। II. **तत्र+एव** स्नानमपि संपादयन्ति। III. **सत्+निमित्तं** त्यागः वरं भवति। **अथवा** I. स्वयं **च+आदाय** सलिलबिन्दूनपाययत्। II. कच्चिदर्थं विनिश्चित्य क्षिप्रं कर्म आरभसे । III. अव्यक्ता हि गतिः+दुःखं देहवद्भिः अवाप्यते । IV.	1×3=3
6.	**अधोलिखित-वाक्येषु रेखाङ्कितपदानां समुचितं संयोजितं विभाजितं वा प्रकृतिं प्रत्ययं प्रदत्तविकल्पेभ्यः चिनुत –** (i) प्राञ्जलिं **पतितं** भुवि। (क) पत्+इतं (ख)पति+तम् (ग) पत्+क्त(घ) पत+तं (ii) फलशकलानि **सम्+आ+हृ+ल्यप्**। (क) समाहृत्य(ख)समाहृल्यप्	1×3=3

	(ग) समाहृल्य (घ) समाहृत्यप् (iii) तत् क्षणं कृष्णः **<u>वच्+क्तवतु</u>** । (क) उक्तवतु(ख) वचवतु (ग) उक्तवान् (घ) वचवान्	
7.	**अधोलिखितवाक्येषु प्रदत्तविकल्पेभ्यः समुचितशब्दं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत।** (i)राजानं --------- वा महतीं श्रियं प्रापयेत्। (क) राजपुत्रं (ख) राजपुत्रेण (ग) राजपुत्रात् (घ) राजपुत्रस्य (ii) बाले---------- औरस इव पुत्रे स्निह्यति। (क) अस्य (ख) अस्माकं (ग)अस्मिन्(घ)अस्मात् (iii) सुब्बणस्य ---------सहजाभिलाषः आसीत् । (क) सङ्गीतं(ख) सङ्गीते (ग) सङ्गीतस्य(घ) सङ्गीताय	**1×3=3**

8.	**अधोलिखितवाक्येषु प्रदत्तविकल्पेभ्यः समुचितक्रियापदं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत।** (i)पद्मिनी नाम्नी एका पुष्करिणी -----------। (क) आसीत् (ख) आस्ताम् (ग) सन्ति (घ) स्त: (ii) यदि त्वं चित्तं मयि स्थिरं कर्तुं न---------। (क) शक्नोति (ख)शक्नुवन्ति (ग)शक्नोषि (घ)शक्नोमि (iii) प्रथमे वयसि वर्तमानं शबरसेनापतिम् अहम् -----------। (क) अपश्यत् (ख) अपश्यम् (ग) अपश्यताम् (घ) अपश्यन्	**1×3=3**
9.	**समुचितं उपपदविभक्तिरूपं चिनुत-** I. --------- परित: नाना वृक्षा: सन्ति।(**पुष्करिणी**) II. तस्मिन् मृगयाकलकले ----------- निष्क्रम्य दिदृक्षु।(**पितुरुत्सङ्ग**) III. पुराणिकशास्त्री राजभवनं---------- साकं अगमत्। (**पुत्र**)	1x3=3
10.	**अधोलिखितवाक्येषु वाच्यानुसारं रिक्तस्थानानि पूरयत-** (i) अनेन एव तावद् अहं -------- । (क) क्रीडिष्यामि(ख) क्रीडिष्याव:	**1 x 2 = 2**

11.	(ग) क्रीडिष्यति (घ) क्रीडिष्यसि (ii)त्वया सिंहशिशुः न -------। (क) त्यजति (ख) त्यज्यते (ग) त्यजामि (घ) त्यज्यन्ते **अथवा** **वाच्यानुसारं समुचितैः पदैः रिक्तस्थानानि पूरयत -** I. मन्त्री विजयमूलं -----------।(भू) II. हारीतेन ------------ दृश्यते । (शुकशावकः) **रेखांकितस्य अशुद्धपदस्य स्थाने प्रदत्तविकल्पेभ्यः शुद्धं पदं चित्वा लिखत** (i)मन्त्रो विजयमूलं हि <u>**राजा**</u> भवति राघव। (क) राज्ञा(ख) राज्ञां (ग) राजानं(घ) राज्ञि (ii) भो: शास्त्रिण:,<u>**कुमारं**</u> चतुरोऽस्ति। (क) कुमाराय(ख) कुमारस्य (ग) कुमारे(घ) कुमार: (iii)<u>**स:**</u> प्राप्नुवन्ति मामेव सर्वभूतहिते रता:। (क) तौ(ख) तयो: (ग) ते(घ) तेषां	1x3-3

12.	**खण्डः – घ भाग - I** **पठितांशावबोधनम् 25 अङ्काः** **अधोलिखितं गद्याशं पठित्वा तदाधारितान् प्रश्नान् संस्कृतेन उत्तरत –** आम्, महाप्रभो, इति शास्त्री प्रत्युवाच। पुन: स्मयपूर्वकं राजा बालं सम्बोध्य अये वत्स, किं भवानपि पितृवत् पुराणप्रवचनं करिष्यति! इति पर्यपृच्छत्। तदा स: बाल: - अहं पुराणप्रवचनं न करोमि। सङ्गीतं गायामीति व्याहरत्। तदा राजा आह, तथा ननु। तर्हि एकं गानं शृणुमस्तावत् इत्यवदत्। अनुपदमेव सुब्बण्ण: श्रीराघवं दशरथात्मजमित्यादि श्लोकं सङ्गीतमार्गेण अश्रावयत् तदन्ते स: कस्तूरी-तिलकमित्यादि श्लोकोऽपि मम कण्ठस्थोऽस्तीत्यगदत्। **(अ) एकपदेन उत्तरत –(केवलं प्रश्नद्वयम्)** (क) महाप्रभो इति क: प्रत्युवाच? (ख) सुब्बण्ण: दशरथात्मजमित्यादि-श्लोकं केन माध्यमेन अश्रावयत्? (ग) 'तर्हि एकं गानं शृणुम:' इति क: अवदत्? **(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)** (क)राजा बालं किं पर्यपृच्छत्? (ख) अनुपदमेव सुब्बण्ण: किम् अश्रावयत्? (ग) पुन: स: किम् अगदत्? **(इ) यथानिर्देशमुत्तरत-** (क) 'नृप:' इति पदस्य पर्यायपदं किं प्रयुक्तम्? (ख) 'आदौ' इति पदस्य विलोमपदम् अत्र किं प्रयुक्तम् ? **अथवा** (क) 'अहं पुराणप्रवचनं न करोमि' इत्यत्र क्रियापदं किम् ? (ख) 'तर्हि एकं गानं शृणुमस्तावत्' अत्र विशेषणपदं किम् ?	5 ½×2=1 1×2=2 1×2=2

13.	**अधोलिखितं पद्यं पठित्वा तदाधारितान् प्रश्नान् संस्कृतेन उत्तरत –** **अथ चित्तं समाधातुं न शक्नोषि मयि स्थिरम्।** **अभ्यासयोगेन ततो मामिच्छासुं धनञ्जय।।** **श्रेयो हि ज्ञानमभ्यासाद्ज्ञानाद्ध्यानं विशिष्यते।** **ध्यानात्कर्मफलत्यागस्त्यागाच्छान्तिरनन्तरम्।।** **एकपदेन उत्तरत--(केवल प्रश्नद्वयम्)** (क) त्वं किं समाधातुं न शक्नोषि? (ख) अभ्यासात् किं श्रेय:? (ग) त्यागात् अनन्तरं किं भवति? **पूर्णवाक्येन उत्तरत-(केवल प्रश्नद्वयम्)** (क) ज्ञानाद् किं विशिष्यते? (ख) धनञ्जयः केन ईश्वरम् आप्तुम् इच्छतु ? (ग) कुत्र चित्तं समाधातुं न शक्नोषि? **निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)** (क) 'श्रेष्ठ:' इत्यर्थे अत्र किं पदं प्रयुक्तम् ? (ख) 'अज्ञानं' पदस्य विलोमपदम् अत्रकिं प्रयुक्तम् ? **अथवा** (क) 'स्थिरं चित्तं' अनयो: विशेषणपदं किमस्ति? (ख) 'पश्चात्' इत्यर्थे अत्र किं पदं प्रयुक्तम् ?	5 ½×2=1 1×2=2 1×2=2
14.	**अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा तदाधारितान् प्रश्नान् संस्कृतेन उत्तरत - –** दौवारिक: - (प्रविश्य) जयतु जयतु देव:। वै. गौराङ्ग: - दौवारिक! सत्वरं त्रिचतुरांस्तन्तुवायान् समानय। दौवारिक: - यद्देव आज्ञापयति। (बहिर्गत्वा त्रीन् तन्तुवायान् समानीय प्रविशति) वै. गौराङ्ग: -(तन्तुवायानुद्दिश्य) भो भो ! यूयं निर्मितान् पटान् मह्यम् दत्त।	5

	तन्तुवायाः - न वयमयोग्यमूल्यत्वात् पटं निर्मामः। वै. गौराङ्गः - अस्तु, शोभनं पटं निर्माय मह्यम् दत्त, योग्यं मूल्यं भविष्यति। गृहाण इमाः मुद्राः।(इति पञ्चदशमुद्रा ददाति, ते न गृह्णन्ति, हठात्तेषां वसने निबध्य गलहस्तेन निष्कासयति) **(अ) एकपदेन उत्तरत -(केवलं प्रश्नद्वयम्)** (क) कः जयतु? (ख) वै. गौराङ्गः कति मुद्राः ददाति? (ग) 'सत्वरं त्रिचतुरांस्तन्तुवायान् समानय' इति कं प्रति कथयति वै. गौराङ्गः? **(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत -(केवलं प्रश्नद्वयम्)** (क)दौवारिकः बहिर्गत्वा किं करोति? (ख) वै. गौराङ्गः तन्तुवायानुद्दिश्य किं कथयति? (ग)तन्तुवायाः किं उत्तरन्ति? **(इ) यथानिर्देशमुत्तरत-** (क) 'त्रीन् तन्तुवायान्' अनयोः पदयोः विशेषणपदं किम् ? (ख) 'अन्तः' इति पदस्य विलोमपदम् अत्र किं प्रयुक्तम् ? **अथवा** (क) 'यूयं निर्मितान् पटान् मह्यम् दत्त'अत्र क्रियापदं किम् ? (ख) 'उत्तमम्' इत्यर्थे अत्र किं पदं प्रयुक्तम् ?	½×2=1 1×2= 2 1×2=2
15.	**अधोलिखितस्य पद्यस्य भावार्थं मञ्जूषाप्रदत्तपदैः पूरयित्वा पुनः लिखत –** **काचः काञ्चनसंसर्गाद् धत्ते मारकतीं द्युतिम्।** **तथा सत्सन्निधानेन मूर्खो याति प्रवीणताम्।।** **भावार्थः**- यथा सुवर्णस्य संसर्गात् (i) ----------- अपि दीप्यमानं भवति तथैव (ii). ....सङ्गेन (iii) ....अपि कुशलतां प्राप्नोति।	1×3=3

	मञ्जूषा **मूर्खः,काचः, सज्जनानां** **अथवा** **प्रदत्त-भावार्थत्रयात् शुद्धं भावार्थं चित्वा लिखत-** **(क) शुभाशुभपरित्यागी भक्तिमान् यः सः मे प्रियः।** i. शुभाशुभकर्मफलत्यागकर्त्ता भक्तियुक्तः नरः ईश्वरस्य प्रियः। ii. शुभाशुभकर्मणां त्यागं करोति नरः। iii. भक्तियुक्तः नरः शुभम् अशुभञ्च कर्म न करोति। **(ख) क्षिप्रम् आरभसे कर्म न दीर्घयसि राघव।** i. भरत! कार्यं दीर्घं भवति। ii. भरत! कार्यं शीघ्रं भवति। iii. भरत! त्वं कार्यं शीघ्रं करोषि अथवा विलम्बेन। **(ग) प्रदूषितं जलं पीत्वा जनाः अपि रुग्णाः भवन्ति।** i. दूषितं जलं पीत्वा जनाः अस्वस्थाः भवन्ति। ii. स्वच्छजलं पीत्वा जनाः अस्वस्थाः भवन्ति। iii. स्वच्छजलं पीत्वा जनाः स्वस्थाः भवन्ति ।	1×3=3

16.	**अधोलिखित-अन्वये रिक्तस्थानानि पूरयत –** **जटिलं चीरवसनं प्राञ्जलिं पतितं भुवि।** **ददर्श रामो दुर्दर्शं युगान्ते भास्करं यथा।।** **अन्वयः** - यथा (i)........भास्करं (तथा) रामः जटिलं चीरवसनं (ii)............पतितं दुर्दर्शं(भरतं)(iii)..........। **ददर्श,युगान्ते, भुवि**	1×3=3
17.	**'क' स्तम्भस्य वाक्यांशस्य 'ख' स्तम्भस्य वाक्यांशेन सह मेलनं कुरुत -** **'क' स्तम्भः** — **'ख' स्तम्भः** क पश्य राजमुद्राङ्कितं — i महान् मत्स्यो दृष्टः ख पुष्करिण्यां एको — ii प्रमाणपत्रम् ग समः शत्रौ च मित्रे च — iii कोऽप्रियः प्रियवादिनाम् घ को विदेशः सविद्यानां — iv तथा मानापमानयोः **अथवा** **अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितानां पदानां प्रसंगानुसारं शुद्धम् अर्थं चित्वा लिखत –** (i) <u>**अनिर्वचनीयम्**</u> एतत्पटयोः सौन्दर्यम्। (ii) महाराजस्य सुन्दरं <u>**मुखम्**</u>। (iii) तटवर्तिवृक्षाणां <u>**छेदनं**</u> कृतवन्तः। (iv) यस्मिन्नेव <u>**कानने**</u> निवसन्ति। (**मञ्जूषा**–वने , आननम्, अवर्णनीयम्,कर्तनं)	1×4=4
	संस्कृतसाहित्येतिहासपरिचयः	

18.	**संस्कृतभाषायाः उद्भवं पाठानां परिचयं च अधिकृत्य प्रदत्तान् प्रश्नान् उत्तरत - (केवलं प्रश्नत्रयम्)** (i) संस्कृतभाषायाः लिपिः का अस्ति? (ii) संस्कृतशब्दस्य व्युत्पत्तिः का? (iii) ‘स मे प्रियः’ इति पाठः कस्मात् ग्रन्थात् संकलितः? (iv) रामायणात् कः पाठः संकलितः?	**1×3=3**
19.	**वैदिकं साहित्यम् अधिकृत्य प्रदत्तवाक्येषु मञ्जूषायाः साहाय्येन रिक्तस्थानपूर्तिं कुरुत -** (i) गेयात्मकः वेदः ------- अस्ति । (ii) वेदाङ्गानि ------ सन्ति । (iii) यजुर्वेदः-------- वेदः अस्ति। (iv) निरुक्तं ----------उच्यते। **मञ्जूषा** **श्रोत्रं, सामवेदः, षड्, यज्ञप्रधानः**	**1×4=4**
20.	**रामायणं महाभारतं पुराणानि च अधिकृत्य 'क' भागं 'ख' भागेन सह मेलयत -** **'क' भागः** — **'ख' भागः** क पञ्चलक्षणयुक्तं — i महाभारतम् ख पञ्चमो वेदः — ii रामायणम् ग चतुर्विंशतिसाहस्री संहिता — iii पुराणम्	**1×3=3**

------------------ ------------------